

ABDULLAR ORIPOV XAL VA KELAJAK AVLOD QALBIDA MANGU BARHAYOT

M.M Safarmatov - talaba, (99 547 48 65) "TIQXMMI" MTU

Email: maruffjonsafarmatov@gmail.com

*O'razalieva Lobar - talaba, (94 195 10 44) Mirzo Ulug'bek
nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti*

Anontatsiya: A.Oripov har bir asari har gal tahlil qilinganida uning asarlarida kamalakdek jilo ko'rsatiladi. O'z mahorati va teranligi bilan odamlar orasida ajralib turar edi. Ijodkorning hayoti davomida juda ko'plab tanqidiy va ijobiy gaplar ham bo'lgandek Payg'ambarmiz Muhammad rasullulloh sallollohu alayhi va-assallam hadislardan birida "Har bir narsaning o'z yo'li bordir, jannat yo'li esa, ilimdir", - deydilar

Kalit so'zlar: Iste'dodsiz ijod bo'lmaydi degandek, odam o'zi kuchiga ishonmasa uni namayon qila olmasa ,undan samarali foydalanmasa ,xalqini tushunmasa, xalqni qalbiga yo'l topa olmasa demak u shoir bo'la olmaydi.

O'zbekiston xalqning sevimli va ardoqli yozuvchisi Abdulla Oripov 1941- yil 21-martda Qashqadaryo viloyati Koson tumani Neko'z qishlog'ida tavallud topdi. Atoqli shoir davlat arbobi A.Oripov hayotida juda ko'plab qiyinchiliklar bilan katta bo'lgan. A.Oripov birinchi ta'limni o'z maktabda olib u yerni oltin medal bilan tamomladi. O'rta maktabni ham a'lo baholarga tamomlab Milliy universitetning jurnalistika fakultetiga o'qishga kirib va uni ham 1963- yil oltin medal bilan tamomladi. A.Oripov hayotida yozgan she'rlari, yozgan g'azallari va asarlari o'zining mohiyat va mazmuni bilan hamma shoirlar ichida ajralib turadi. A.Oripovning yozgan bir qator she'rlari borki, ulardan ba'zan oddiy, ko'z ilg'amas, har bir qarashda uncha muhim bo'lib ko'rinsa bermaydigan turli masalalari ilgari suriladi va badiiy-estetik tafakkur mahsuli bo'lgan tushunchalar asosida o'z mazmun mohiyati qayd qilib o'tadi. Yozuvchi ijodi haqida so'z yuritgan adabiyotlar haqida iste'dodli shoir sifatidagi faoliyati va ijodi jarayon haqida yozgan asarlari yuqori malakada yozilgan. Adabiyot namayondalari qatorida o'chmas iz qoldirgan o'zbek xalqining zabardas vakillari hisoblanadi. Qayd qilingan fikrlardan adabiyot va uning murakkab qirralari ijodkor shaxsi ,uning qalbidagi tuyg'ulari ifodasi haqida qarashlar o'z aksini topgan. Iste'dod sohiblari o'z xalqini, millatini, dunyoda tanitadi va uni tarannum etadi. Qayd qilingan fikrlardan adabiyot va uning murakkab qirralari, ijodkor shaxsi ,uning qalbidagi tuyg'ular ifodasi haqida qarashlar o'z aksini topadi. Darhaqiqat, A.Oripov buyuk so'z namayondasi ulardan qolgan asarlar haqida gapirar ekanmiz ,bu davrlarda juda ko'plab qiyinchilik yillari edi. Bizni hech narsa to'xtatmas edi. Biz bu davrda bizga qarshi olib borilgan

hamma qatti harakatlar ijodkorni juda tushkun og'ir damlarda boshdan birma -bir o'tgan edi. Lekin bu og'ir taxlikali zamon A.Oripovni hech narsadan qaytara olmas edi. Bu davrda yozgan barcha asarlari, she'rlari faqat xalqining ozodlik sari undar edi. O'sha vaqtlarda yashab o'tgan adiblarning hamma ishlari xalq qalbida unilmas bo'lib kelmoqda. A.Oripov ijodi davomida she'riyatga bo'lgan munosabatini, ijod jarayonida murakkab holda yozishga harakat qilgan. A. Oripovning yozgan har bir she'rida, uning har bir yozgan so'zida juda ko'plab ma'nolar yotar edi. Ijodkor uchun avvalo, iste'dod so'ng va mehnatsevar, izlanuvchanlik kerak. Iste'dodsiz va mehnatsiz shoir izlanmasa, uni bu borada ijodi hech qachon oldinga qarab ketmaydi. Iste'dodsiz ijod bo'lmaydi degandek, odam o'zi kuchiga ishonmasa uni namayon qila olmasa, undan samarali foydalanmasa, xalqini tushunmasa, xalqni qalbiga yo'l topa olmasa demak u shoir bo'la olmaydi. A.Oripovda barcha hislatlari namayon bo'lgan. Hatto uni yozgan barcha she'rlari va g'azallari odamni yuragini lag'zaga solib yubordi. A.Oripovning she'rlarini oldingi davrlarda ham odamlarni faqat ozodlik sari boshlar edi. Islom Karimovning aytgan gaplari hech qachon odamlarni qalbidan o'chmasa kerak. "A.Oripov kabi yozuvchi 100- yilda dunyoga bir marotaba keladi" degan gaplari hech kimni qulog'ida ketmasa kerak deb bilaman. Islom Karimov bekorga bu gapni ta'kidlab o'tmagan bo'lmasa kerak. Chunki rostan ham A.Oripov yozgan barcha narsalarda hammani yuragini lag'zaga solar edi. Mana shu she'r misolida namayon bo'ladi.

Ko'p qadam man,
Karvon bilan zamonlar kechdim,
Nor tuyani norligi ham afsona ekan.
Bir kun tuya ayronini shipo deb ichdim,
Ona tuya, nomi esa arzon ekan.

Manashu she'rda ham qanchadan qancha ma'no va mazmun o'z aksini topgan desam ham mubolag'a bo'lmaydi. Ijodkor uchun eng muhim fazilatlardan bir samimiyat deb bilaman. U bor joyda yolg'on gaplar to'qimachi va'dalar bo'lmaydi. Bu tushunchalarni tup zamirga qarasak oldingi davrda hamma aqlli va samimiy va aniq ravon namayon bo'gan. Bu tushunchalar zamirda haqiqiy mehnat talant tushunchalari o'z aksini topgan. Shuning uchun ijodkor qalbidagi istirobli alamlar, she'riyatda o'z ifodasini topishi bilan ijodiy jarayonning iste'dod asosida yuzaga chiqishni alohida qayd etladi. O'z yo'lida-haqiqatdan vos kechmadi. Shuning uchun ham usha darvda unga aytilgan so'zlarga qaramasdan o'z yo'lida davom eta boshladi. Shoirning barcha kitoblarining mazmun-mohiyati inson qismatni, zamon dardi va hayotning tashvishlari tashkil qilar edi. Mustaqillik ijodkorlar uchun bir ovoz bilan aytishida ulara bir katta imkoniyat ochib berdi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Ijtmoti hayotning o'zgarishlari tufayli adabiyot haqidagi ilmidan ham yana yangilanish vujudga keldi. Shu davrdan boshlab boshqa adabiyotlarga ham qarala boshladi, jumladan mumtoz, badiiy

namunalar yaratish shular jumlasidan. A.Oripov har bir asari har gal tahlil qilinganida uning asarlarida kamalakdek jilo ko'rsatiladi. O'z mahorati va teranligi bilan odamlar orasida ajralib turar edi. Ijodkorning hayoti davomida juda ko'plab tanqidiy va ijobiy gaplar ham bo'lgandek Payg'ambarmiz Muhammad rasullulloh sallollohu alayhi va-assallam hadislardan birida "Har bir narsaning o'z yo'li bordir, jannat yo'li esa, ilimdir",-deydilar. Demak insoni suratiga emas,uning mahoratiga va ma'naviy olamni boyitsa ijodini yanada barqaror qilish demakdir. Bu fikrlarni davom ettirgan holda Ch.Aytmatov "Katta shoir hamisha o'z vaqtida maydonga keladi, u hamisha tarixiy.Zotan katta insonlar qalbni iztiroblarining ifodasidir.Biroq bu asosiy davrning hakami va kuychisi, u jarchi va faylasuf, u so'z sehrgari hammaga birday tushunarli. Sevimli va shu bilan bir qatorda ma'nolar mohiyatni ifodalash uchun ato etilgan. Shu bilan bir qatorida shoir kelgusi avlodlar ham faxirlanib yuradi."-degan edilar. Gu gaplardi yuqorida aytib o'tilgan misralar orqali ham ko'rsak bo'ladi.Adabiyotning buyuk namayondalaridan biri Abdulla Qaxxor ham quydagicha ta'riflab o'tgan "She'riyatda ko'lmagan yani nafas paydo bo'ldi.Tomchini kuzatgan bo'lsangiz, to'lishganda keyin tomadi. Abdullajoning she'rlari ham ana shunday.Oldin so'zma-so'z,satrma-satr yuragi qonida qaynab pishadi. Ana undan so'ng qog'ozga tushadi"-degan gaplari hech qachon esmizdan chiqmasa kerak. Rostan ham Abdulla Oripov juda noziklik bilan qilgan ijodi, hammani qalbida o'chmaz iz qoldirgan desak ,mubolag'a bo'lmaydi. A.Oripov badiy mahoratni adabiyotimizning katta darg'alari asosda tahlil qilishga va ularni ijodi jarayonga munosabatni ifodalashga o'zga xos bir o'rin egallaydi. Shoirning davr adabiyoti haqidagi qarashlarda ham o'zga xos mahorat mavjud. Ijodkorning fikrlarda muayyan davr adabiyot tahlil qilish anonsi kuzatildi. "Ijodkorning fazilatni faqat o'z kechinmalarigina belgilamaydi. U atrofdagi olam dunyoga ,odmlarga teran ko'z bilan boqmog'i va u haqida teran fikr yurtib, umurboqiy asarlar yaratishga intilmog'i lozim .O'zbekistan xalq shoiri, O'zbekistan qahramoni Abdulla Oripov tug'ma estidod egasi bo'lib u juda noziklik bilan ish olib borga desak mubolag'a bo'lmydi .Abdulla Oripov ijodining fazilatlari haqida qancha ko'p gaprsak shuncha oz deb bilaman . Chunki Abdulla Oripob uzun hayoti davomida juda ko'plab ustoz shoirlarni lol qaldirgan adeb xisoblangan shular jumlasidan A.Qodiriy, G'G'ulom ,Oybek kabi Said Ahmat ,Erkin Vohidov singari ijodlarni tasavvur eta olmagandek,manaviy kelajagmizning,faravon hayoti buyuk kelajagini A.Oripov ijodisiz tasavvur eta olmaymiz .Hozirga davrda uning she'rlari, g'azallari kelajak avlodni xalqimizni adolat timsoli, kelajakka bo'lgan ishonch ruxida tarbiya olib kelishga ma'navi omil bo'lib xizmat qilmoqda,degan edi. Akademik I.Sultonov shoir ijodini teran tahlil etib "A .Oripov she'riyatning eng muhim xususyati odamalarni birlashtiruvchi kuch-qudratdir.

Bu-haqiqi she'riyatning eng ulug' fazilati",-degan xulosaga kelgan edi. O'zbek xaqlining yozuvchsi O.Yoqbuov esa A.Oripov she'riyatiga nisbatan tashbeh qiladigon bo'lsak dutor navosiga o'xshaydi: unda cheksiz mung bilan dillarni larzaga keltirsa, uning she'rlarida, jushqunlek tus oladi, mayin va o'ziga xos taronasi odamdi maftun etadi.Uning asarlarda o't bilan suvdek chambarchas bog'langani namayon bo'ladi .Shuning uchun hamma she'rida hayotni ye'tuk falsafi idroki va meros bilan to'yingan,boshqa bir she'rda esa, dard-u g'amga to'lgan ruxda, qolgan she'rni sho'xchan, quvnoq bo'lar, boshqa bir she'rda esa saxovatli qalib mehirga to'liq shuning uchun ham u betakror, hayotning oddiy so'lim va jozibali, yuraklariga yaqin edi. Abdulla Oripovning ijodiga mos xususiyatlaridir. A.Oripov mana shunday ijodi yo'lida yorqin davom etar ekan, bu ko'lamda qilayotgan ishlari samarasi judayam yuqori edi. Uning bu mehnatlari, O'zbekistonni yanada yuqori saviyaga olib chiqa boshlagan. Abdulla Oripov yozayotgan har bir narsaga e'tibor bilan qarar o'zining hissiyotidan chuqur ta'sirlanuvchi shoir. Diniy – ruhoniyy qadriyatlarimizga qaytish va uning serqirra ijodida yangi mazmun, yangi ma'no kasb eta olgan. So'ngi yillarda diyorimizda ruhiy poklanish sari sa'y- harakatlar, buning ustiga umri bo'ylab islom nurini emib yashagan. Allohning hidoyati va inoyat bilan ulug' ishlarni sharaf bilan ato etgan – jahon shumil nom obro' orttirgan, chinakam xudo joy insonlar qatorida A. Oripov ham bor edi.Mana bunday ulkan nomga munosib bo'lish hammani ham irodasi yetmaydi. Bugungi kunda yangilanish va yasharish va xalqimizni yuksaklik sari olib chiqishimiz kerak edi. Agarda mana shunday, bizning o'zgalar davrida chiqa olmaganda, xalqimiz hozir ham ongli tarzda shakllana olmagan bo'lar edi. Bizning yurtimizda mana shunday shoirlar va olimlar bor ekanligidan doimo faxr va ishonch bilan qo'rqmasdan dadil gapira olamiz desak mubolag'a bo'lmaydi. Inson ham jamiyat

singari muttasil takomilda. Shu bilan, zamondoshlarimiz ongi, tasavvuri va tushunchalari aytaylik, kechagi odamlarning ya'ni oldingi odamlardan tubdan farq qiladi. Uni to'la to'kis anglash tushntirish nihoyatda qiyin. Insonning tafakkuri miqiyoslari bamisoli osmon, ko'ngli esa xuddi ummon. Ummoni quchoqlab bag'riga ololmagani osmonni ikki qo'lochga sig'dira olmagani kabi, odamni bilish ham shunchalik muhim. Bugungi she'ri ma'daniyat olamida barcha narsalarning uyg'onish davri boshlanganligini ko'rsatib qo'ygan edi. Bundan tashqari boshqa sohalarda ham kuzatishlar ya'ni inson jamiyat- tabiat o'rtasidagi aloqalarni bilishga qaratilgan moyil –intilishdir. Biz faqat asarda hamma zamonlar uchun bir xil, umumbashari muammolarini ko'tarib chiqilganligi, buning uchun muallif nurli nuqtalarni, ramziy obrazlari va timsollar asarda mahorat bilan kiritganligi alohida ta'kidlamoqchimiz. Majoziy obrazlarida fikrlash keyingi yillar she'riyatida rostgapni aytishning muhim shakllaridan biriga aylanib qolgan edi. Birgina Abdulla Oripov bilan Shukurullo asarlaridagi shayton obrazining badiiy – falsafasi talqinlar bilan amalga oshirgan edi. Bu borada fikr yuritish uchun keng, imkoniyatlar yaratilib berilgan edi. Shu borada ham ta'kidlab o'tish zarur va ma'lumki, bularning qilgan ishlari va samarasi yanada yuqori edi. Bular bir birini shu darajada yotqlik va samimiyat bilan bir yo'lda yozgan asarlarida namayon qilgan obrazlar juda katta mahorat talab qilib kelgan. Uning hayoti mobaynida bundan ham juda samarali va serqirra ijodkor sifatida namayon bo'lgan. Bu borada ijodkorning qilgan ishlari va samarali hayot yo'liga ham bir nazar solib qarajak. Abdulla Oripovning birinchi she'ri to'plamlari uning talabalik yillarida yozila boshlagan. Bulardan "Tilla baliqcha", "Men nechun sevaman O'zbekistonni" singari dastlabki, she'rlari talabalik yillarida yozilgan. Ko'p o'tmay, "Mitti yulduz" (1965) ilk she'riy to'plamining nashr etilishi she'riyat paydo bo'lgan bu dastlabki, tasavvurlar o'z aksini topgan edi. Bundan tashqari boshqa she'rlari yozila boshladi. "Onajon", "Ruhim", "O'zbekiston" (1979), "Xotira", "Yurtim shamoli" (1974), "Yuzma –yuz" "Hayrat", "Najod qal'asi"(1981), "Haj daftari", "Murojat"(1992), "Saylanma" (1996), "Dunyo"(1999), "Shoir yuragi", (2003) singari she'ri kitoblari nashr etilgan. A Oripovning dastlabki, she'rlarida romantik kayfiyatni asta-sekin o'z o'rnini bo'shatib, hayoti reallik ro'y bergan narsalar o'z aksini topgan edi. Bu borada yozilgan she'rlari A.Oripovning hayoti muammolarini tasviri aksini topib borayotgandan darak berar edi. Bu she'rlari uni doston janriga murojat eta boshladi. Abdulla Oripov "Jannatga yo'l"(1978), "Hakim va ajal"(1980), "Ranjkom"(1988) kabi dostonlarida ma'naviy masalalariga alohida e'tbor berib, kishilarning ruhiy va ma'naviy olamidagi ayrim sahnalarda ularning taraqqiyot va tafakkurning parvozi o'rtasidagi ziddiyatni va kelishmovchiliklarni ochib beradi. Shuning uchun ham uning hayotida odamlarni faqat rostlik va hamisha yuksaklik sari boshlar edi. A.Oripovda shunday bir haraktir namayon bo'lganki odamlarni, kimdir aldasa u hech qachon jim tura olmas edi. A.Oripovning she'r va

dostonlarida olg'a surilgan muammolari ma'naviy mustaqillik davrida ayniqsa dolzarb ahamiyat kasb etib shoirning xuddi shu masalalarida tasvirda o'z davriga nisbatan ancha mukammal va samarali hisoblanar edi. Abdulla Oripov mana shu hayot davrda yurt boshimiz tomonidan ko'plab mukofatlar va sovrinlar namayondasi hisoblanadi.

Mukofatlari va unvonlari

O'zbekiston qahramoni (1998)

O'zbekiston xalq shoiri (1983)

“WIPO Creativity Award” oltin medali(2007)

Italiya yulduzi xalqaro sharaflari ordeni(2015)

Hamza nomidagi O'zbekiston davlat mukofoti(1983)

Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston davlat mukofoti(1994)

2007 yil A.Oripov Jahon intellektual mulk tashkilot(BIMT)tomonidan jahon madaniyati xazinasiga qo'shgan hissasi uchun oltin medal qo'lga kiritdi.

O'zbekiston xalq shoiri kelajak avlod qalbida o'chmas iz qoldirgan xalqimiz suygan sevimli va atoqli shoir. A. Oripov 2016 yil 5 noyabr kuni hayotdan ko'z yumdi. Shoirning yoshi 75da edi. Uning qilgan mehnati va samarali ishlari qalbimizda mangu qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://arxiv.uz/uz/documents/diplom-ishlar/adabiyot/abdulla-oripov-she-riyatida-so-z-va-obraz>
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/abdulla-oripov-hayoti-va-ijodi>
3. <https://ziyouz.uz/ilm-va-fan/adabiyot/abdurahim-erkaev-abdulla-oripov-fenomeni/?lng=lat>
4. <https://kun.uz/uz/news/2016/11/05/marum-soir-abdulla-oripov-aeti-va-izodi>